

PEDAGOGIK MAHORAT

5(3)
2024

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

5-son (2024-yil, may)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2024

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2024, № 5

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY’ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta’limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta’lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro‘ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Dilova Nargiza Gaybullayevna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Jumayev Rustam G‘aniyevich, siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nurulloev Firuz No‘monjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Fayziyeva Umida Asadovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Xalikova Umida Mirovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

16.	САЛИМОВА Сарвиноз Фарходовна	Ўқув мақсадлари таксономияси асосида тузилган ностандарт тестлар квалометрик баҳолаш методи сифатида	80
17.	УРИНОВА Нодира Шавкатовна	Бошланғич таълимда инглиз тилини ўқитиш жараёнида STEAM технологиясидан фойдаланишнинг тенденциялари ва халқаро тажрибалари	88
18.	QUTLIYEV Nabi Bafoyevich	O'quv jarayonini samarali tashkil etishda SMART texnologiyalaridan foydalanish usullari	92
19.	PROTASOV Yorkinjon Yokubjon o'g'li	Methodology of drawing different shapes in the scratch programming system	97
RAQAMLASHTIRILGAN TA'LIM			
20.	MUXIDOVA Olima Nurilloevna	Raqamli texnologiyalarning transversal kompetensiyalarni rivojlantirishdagi funksional integratsiyasi	102
21.	RASHIDOV Anvarjon Sharipovich, MEHMONOVA Sevara Asror qizi	O'quvchilarni o'qitishda test yaratuvchi dasturlardan foydalanish	109
MA'NAVIYAT VA TARBIYA			
22.	ABDUMANNATOVA Aziza Abdumajid qizi	Talabalarda tolerantlikni rivojlantirishda baxshichilik san'ati imkoniyatlaridan foydalanish	114
23.	ATADJANOV Mamirjon Yusupovich	Milliy psixologik qiyofa qurilmasida mentalitet	118
24.	QODIROVA Aziza Bekmurodovna	Hadislarda tarbiya masalasining psixologik tahlili	122
25.	SADULLAYEVA Zarnigor To'liqinjonovna	Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning o'z-o'zini tarbiyalash mazmuni	126
26.	SAFOYEV Husen Aminovich	Talabalarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish metodikasi	130
27.	XAJIYEVA Iroda Adambayevna	Manbalardagi biografik ma'lumotlarning talabalarda merosga qiziqish va muhabbat uyg'otishdagi adabiy qimmatini ("Haft shuaro" majmuasidagi shoirlar misolida)	135
28.	ТЕМИРОВА Дилором Каюмовна	Морально-духовное воспитание молодежи на современном этапе	142
29.	ABDURAXMANOV Sherzod Nazarbayevich	Chaqiriqqacha yoshlar bilan ishlashda fanlarni o'rganish, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish	146
30.	RAXIMOVA Gularo Ibragimovna	Shihobiddin Suhravardiyning shogirdlik odobiga doir axloqiy qarashlarini o'rganish usullari	150
PEDAGOGIK TA'LIMOTLAR TARIXI			
31.	ISMATOV Shuhrat Ubaydovich	Sharq allomalari merosini o'rganish – yoshlarda ma'naviy salohiyatni tarbiyalash omili sifatida	154
32.	НУСПАТОВ Анвар Нематжонович	XVI-XVII asrlarda Buxoro xonligida ta'lim – tarbiya va madaniyat rivojining pedagogik omillari	160

ЎҚУВ МАҚСАДЛАРИ ТАКСОНОМИЯСИ АСОСИДА ТУЗИЛГАН НОСТАНДАРТ ТЕСТЛАР КВАЛОМЕТРИК БАҲОЛАШ МЕТОДИ СИФАТИДА

Салимова Сарвиноз Фарходовна,
Бухоро давлат педагогика институтини
Табиий фанлар кафедраси доценти
<https://orcid.org/0000-0003-2745-6457>
sarvinoz8915@gmail.com

Ушбу мақола таълим мақсадлари таксономиясига асосланган ностандарт тестларни квалометрик баҳолаш методологиясига бағишланган. Мақолада таълим мақсадларини таснифлаш асосида тест топшириқларини квалометрик баҳолашнинг асосий тамойиллари ва ёндашувлари муҳокама қилинади. Тестлар сифатини баҳолаш мезонлари ва усуллари, шунингдек, уларни таълим сифатини ошириш контекстида қўллаш муҳокама қилинади. Тадқиқотда тестлар баҳолаш воситаси сифатида таълим мақсадлари таксономиясидан фойдаланиш муҳимлигини ва таълим амалиётининг самарадорлигини ошириш мақсадида ушбу жараёни оптималлаштириш усулларини очиб беради.

Калит сўзлар: ўқув мақсадлари, таксономия, ностандарт тестлар, квалометрик, метод, сифат, билиш, тушуниш, амалиётга қўллаш, таҳлил қилиш, синтезлаш, баҳолаш.

НЕСТАНДАРТНЫЕ ТЕСТЫ, СОСТАВЛЕННЫЕ НА ОСНОВЕ ТАКСОНОМИИ УЧЕБНЫХ ЦЕЛЕЙ КАК МЕТОД КВАЛИМЕТРИЧЕСКОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Данная статья посвящена методологии квалометрической оценки нестандартных тестов на основе таксономии образовательных целей. В статье рассматриваются основные принципы и подходы к квалометрической оценке тестовых заданий на основе классификации образовательных целей. Обсуждаются критерии и методы оценки качества тестов, а также их применение в контексте повышения качества образования. В исследовании тесты раскрывают важность использования таксономии образовательных целей в качестве инструмента оценки и способы оптимизации этого процесса с целью повышения эффективности образовательной практики.

Ключевые слова: цели обучения, таксономия, нестандартные тесты, квалометрика, метод, качество, знания, понимание, применение, анализ, синтез, оценивание.

NON-STANDARD TESTS BASED ON THE TAXONOMY OF LEARNING OBJECTIVES AS A QUALIMETRIC ASSESSMENT METHOD

This article is devoted to the methodology of qualimetric assessment of non-standard tests based on the taxonomy of educational goals. The article discusses the basic principles and approaches to the qualimetric assessment of test tasks based on the classification of educational goals. Criteria and methods for evaluating the quality of tests are discussed, as well as their application in the context of improving the quality of education. In the study, the tests reveal the importance of using the taxonomy of educational goals as an assessment tool and ways to optimize this process in order to increase the effectiveness of educational practice.

Keywords: learning objectives, taxonomy, non-standard tests, qualometrics, method, quality, knowledge, understanding, application, analysis, synthesis, evaluation.

Кириш. Таълим жараёнини тўғри ташкиллаштириш учун мавжуд имкониятлардан фойдаланиш ўқитувчининг биринчи навбатдаги вазифаси бўлиб ҳисобланади. Ҳозирги кунда анъанавий ва ноанъанавий дарс намуналаридан фойдаланиб дарс ўтиш, дарсга қўйиладиган асосий талаблардан бири. Талабаларга таълим - тарбия бериш бир - бири билан чамбарчас боғланган ҳолда олиб борилади. Мутахассислар тайёрлашда талабаларнинг билим, малака ва кўникмаларини шакллантириш жараёнини назорат қилиш муҳимдир. Бу соҳа билан педагогик квалометрия шуғулланади. Тўғри ташкил этилган назорат, талабаларни олаётган билимларини янада чуқурлаштириш, энг асосийси, уларнинг шахсий хусусиятларини ривожлантириш иш учун турли воситаларни танлаш имконини беради. Таълим олувчилар томонидан ўқув материалларини

ўзлаштирилганлигини, кўникма ва малакалар ҳосил бўлганлигини текшириш ва баҳолаш таълим жараёнининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Бу фақат ўқитиш натижаларини назорат қилиш эмас, балки ўқув жараёнининг турли босқичларида таълим олувчиларнинг билиш фаолиятига раҳбарлик қилиш ҳамдир [1].

Бизга маълумки, ҳозиргача фойдаланиб келинган тест турларини ўқувчи-талабалар томонида тўлиқ ўзлаштиришади. Натижада уларда бу жараёнга малака ва кўникма ҳосил қилинади. Ҳозирда аънанавий тестларни кўп йиллар қўллаш натижасида айрим камчиликлар ҳам сезилиб қолди, талабалар тестлардаги берилган жавобларни аниқ фикрламасдан тўғридан-тўғри белгилаш ҳоллари учрайди. Шуларни инобатга олиб, квалометрик баҳолаш методи сифатида ностандарт тестлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Тадқиқот метадологияси. Ностандарт тестлар мазмуни ва моҳиятига кўра қуйидаги гуруҳларга ажратилади:

1. Интегратив тестлар;
2. Адаптив тестлар;
3. Мезонли-мўлжал олиш тестлари.

Интегратив тестлар интеграл мазмун, шакл, қийинчилик даражаси бўйича ўсиб боровчи, таълим муассасасининг битирувчисининг тайёргарлик даражаси ҳақида умумлашган якуний хулоса чиқаришга имкон берадиган тест топшириқлари саналади.

Адаптив тестлар автоматлаштирилган, талабаларга нисбатан индивидуал ёндашиш имконини берадиган, топшириқ мазмуни, бажариш тартиби, қоидаси, шу топшириқни бажариш натижасида талабанинг эгаллаши мумкин бўлган бали ва тест натижаларини умумлаштириш бўйича кўрсатмалардан иборат бўлади.

Адаптив тестларнинг асосий гуруҳини пирамидали адаптив тестлар ташкил этиб, қўлланиш мақсадига кўра: ўртача оғирликдаги, талабанинг танлашига кўра аралаш, топшириқлар банкидан фақат қийин даражали бўлиши мумкин.

Адаптив тестлар таълим-тарбия жараёнини ташкил этишнинг модул- кредит парадигмасида муваффақиятли қўлланиши мумкин. Бунинг учун педагог битта мавзу, боб, бўлим, курс мазмуни бўйича турли қийинчилик даражадаги бир неча вариантли тест топшириқларини тузиш ва амалда қўллаш маҳоратига эга бўлиши лозим.

Мезонли-мўлжал олиш тестлари талабаларнинг умумий тайёргарлик даражаси, мазкур курснинг ўқитилиш сифати, педагогнинг педагогик маҳорати, таълим-тарбия жараёни самарадорлигини аниқлаш мақсадида ўтказилади.

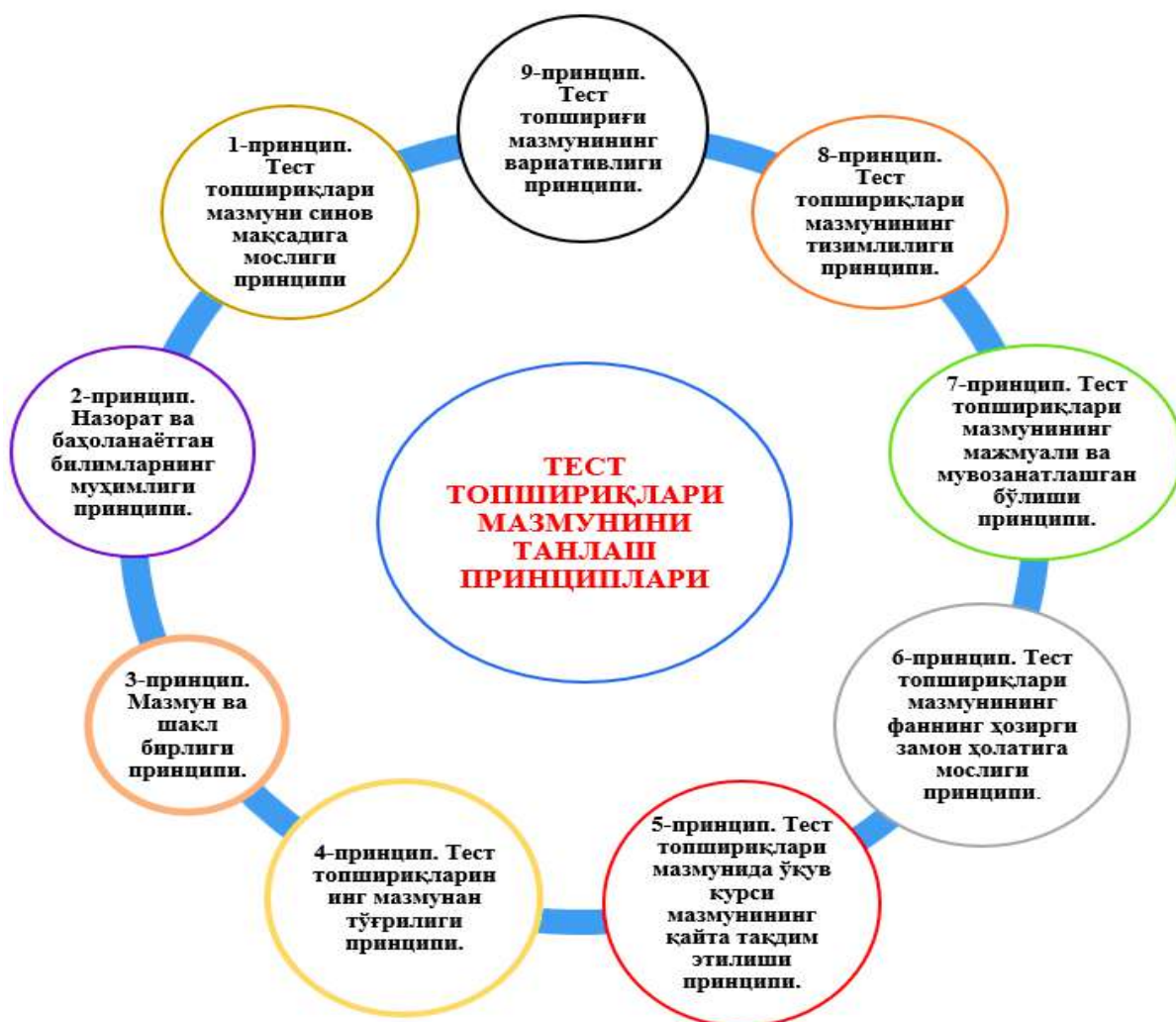
Мазкур тест топшириқларини тузиш учун, аввало, ўқув курси мазмуни ДТС асосида таҳлил этилади, билим, кўникма ва малакалар аниқланади, уларни аниқлаш учун топшириқлар мажмуаси тузилади, мазкур топшириқлар тест топшириқларига айлантирилади ва синов ўтказилади, пировар натижада талабаларнинг шу курсни ўзлаштириш даражаси юзасидан хулоса тайёрланади.

Мезонли-мўлжал олиш тест синовлари орқали талабаларнинг билимларидаги бўшлиқлар аниқланади ва уларни бартараф этиш йўллари аниқланади.

Юқорида қайд этилган ностандарт тест топшириқларини таълим- тарбия жараёнида мақсадга мувофиқ фойдаланиш жараёни талабаларнинг ўзлаштирган билим, кўникма ва малакаларини ҳаққоний ва одилона назорат қилиш ва баҳолаш имконини беради.

Ностандарт тест топшириқларини тайёрлашда мазмун ва шакл асосий ўринни эгаллайди.

Шу сабабли, тест топшириқлари мазмунини танлаш принциплари ҳақида фикр юритиш лозим (1-расм).

1-расм. Тест топшириқлари мазмунини танлаш принциплари

Тест топшириқларига қуйидаги талаблар қўйилади:

- Тест топшириғи мазмунининг тўғрилиги;
- Саволнинг мантикий жиҳатдан тўғри танланиши;
- Тест топшириғи шаклининг тўғрилиги;
- Тест топшириғининг савол ва жавобнинг қисқалиги;
- Тест топшириғи элементларининг тўғри жойлашганлиги;
- Тест топшириғининг тўғри жавоблари бир хил баҳоланиши;
- Талабаларга тест топшириғининг бажариш бўйича бир хил кўрсатма берилиши;
- Кўрсатмаларнинг тест топшириғи ва мазмунига мослиги.

Бундан ташқари тест топшириқлари Давлат тест маркази томонидан белгиланган талабларга жавоб бериши лозим.

Тест топшириқларини тузишда мазмун асосий ўринни эгаллайди, шу сабабли ўқув курси мазмунидаги билимларни аниқлаш ва уларга мос ўқув мақсадларига эришиш даражасини белгилайдиган тест топшириқларини тузиш мақсадга мувофиқ.

Профессор-ўқитувчилар ўрганиладиган мавзунинг мазмунидан келиб чиққан ҳолда Блум таксономиясига асосан ўқув мақсадларини аниқлаши ва шу асосда машғулотларни ташкил этиши лозим. Ўқув мақсадларини машғулотнинг дидактик мақсадларига мувофиқ белгиланиши таълим самарадорлигини аниқлаш ва камчиликларга барҳам берилишига замин тайёрлайди [2].

Ўқув мақсадлари таксономияси Бенжамин Блум - томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, у ўз ичига билиш, тушуниш, амалиётга қўллаш, таҳлил қилиш, синтезлаш, баҳолаш кабиларни ўз ичига олади.

Блум таксономиясини қуйидагича изоҳлаш мумкин:

Ўқув мақсадлари	Таърифи	Калит сўзлар	Машғулотдаги назорат тури	Рейтинг тизимидаги тест топшириғи тури
Билиш	Ахборотни ўзлаштириш	1. Аниқлаш; 2. Таърифлаш; 3. Қайта ишлаш; 4. Айтиб бериш; 5. Моҳиятини тушунтириш; 6. Ажратиб кўрсатиш;	Тест топшириғи Оғзаки жавоб Кластер тузиш Оғзаки жавоб Оғзаки жавоб Кластер тузиш	Репродуктив Продуктив Қисман- изланишли Креатив даража
Тушуниш	Аҳамиятни англаш, асосий ғояни ажратиб кўрсатиш	Умумлаштириш; Қайта ишлаш; Асосий ғояни қайта ишлаш; Мисоллар келтириш; Ҳимоя қилиш;	Кластер тузиш Кластер тузиш Венн диаграмма Масалалар ечиш Венн диаграммаси	Продуктив Қисман- изланишли Креатив даража
Амалиётга қўллаш	Ахборотни янги кутилмаган вазиятда қўллаш	1. Мослаштириш; 2. Қайта ишлаш; 3. Лойиҳалаш; 4. Моделлаштириш; 5. Қайта айтиб бериш;	Оғзаки жавоб Кластер тузиш Кластер тузиш Кластер тузиш Оғзаки жавоб	Репродуктив Продуктив Қисман- изланишли Креатив даража
Таҳлил	Ахборотни ёки объектни қисмларга ажратиш	1. Таққослаш 2. Қисмларга ажратиш 3. Ажратиб кўрсатиш 4. Қиёслаш	Венн диаграммаси Кластер тузиш Кластер тузиш Венн диаграммасини тузиш	Қисман- изланишли Креатив даража
Синтез	Ғояларни муҷассам- лаштириш	1. Ғуруҳларга ажратиш 2. Умумлаштириш 3. Реконструкция	Кластер тузиш Венн диаграммасини тузиш Кластер тузиш	Қисман- изланишли Креатив даража
Хулосалаш	Ўрганилган мавзу юзасидан хулоса яшаш	1. Баҳолаш 2. Танқидий фикр юрйтиш 3. Фикрга қарши фикр билдириш 4. Қўллаб- қувватлаш 5. Инкор этиш	Оғзаки жавоб Оғзаки жавоб Оғзаки жавоб Оғзаки жавоб Оғзаки жавоб	Репродуктив Продуктив Қисман- изланишли Креатив даража

Ушбу жадвалда ўқув мақсадлари, уларнинг изоҳи, яъни билимларни мақсадга айлантиришда фойдаланиладиган феъллар, семинар, амалий ва лаборатория машғулотлари давомида баҳолаш турлари, ҳамда Рейтинг тизими назорат турларида фойдаланиладиган топшириқлар ўз аксини топган.

Мазкур билимларни талабалар томонидан ўзлаштирилганлигини объектив ва ҳаққоний аниқлаш ва баҳолаш мақсадида тест топшириқларидан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Тест топшириқларини тузиш, педагогик амалиётда қўллаш ва олинган натижаларни таҳлил қилиш ва умумлаштириш тестология фанининг объекти саналади.

Талабаларнинг Блум таксономияси бўйича билишга оид ўқув мақсадига эришилганлик даражасини назорат қилиш ва баҳолашда фойдаланиладиган ностандарт тест топшириқлари

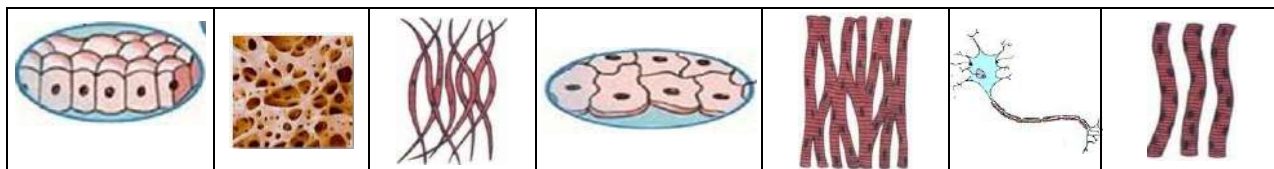
Талабаларнинг *Блум таксономияси бўйича* билиш ўқув мақсадига эришганлигини назорат қилишда улар томонидан муайян мавзу бўйича маълумот ва ахборотларни ўзлаштирилганлик даражасини аниқлаш мақсадга мувофиқ [3]. Бунинг учун талаба мавзу бўйича объектларни аниқлаши, уларга таъриф бериши, маълумотларни қайта ишлашлари, ўз фикрини баён этиши, муайян жараён, объект ёки воқеанинг моҳиятини тушунтириши, мазкур жараён, объект ёки воқеанинг ўзига хос хусусиятларини ажратиб кўрсатиши керак бўлади.

Ушбу фикрларни стандарт ўқув ва тест топшириғи билан амалга ошириб бўлмайди, билиш ўқув мақсадига эришилганлик даражасини аниқлашда қуйидаги **расмни ва кўп жавобли ностандарт тестлардан** фойдаланиш тавсия этилади.

Мазкур тест топшириқлари талабаларнинг ўзлаштирган нафақат билимларини балки объект ва унинг қисмларини таниш, ўзига хос хусусиятларини аниқлаш кўникмаларини назорат қилиш ва баҳолаш жараёнини ҳаққоний ва одилона амалга ошириш имконини беради.

1. Тўқималар турларини аниқланг ва жадвалга ҳар бир расмга мос рақамларни ёзинг.

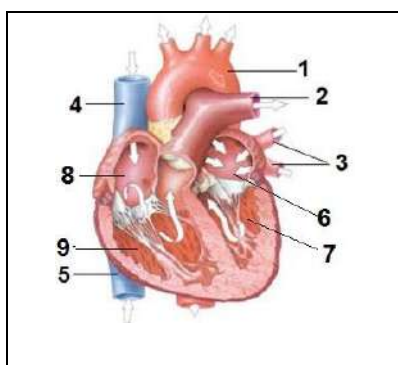
1) силлиқ толали мускул; 2) кўндаланг йўлли мускул; 3) кубсимон эпителий; 4) нейрон; 5) юрак мускули; 6) суяк; 7) ясси эпителий

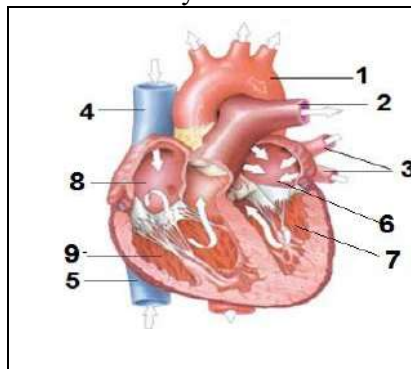
Расмли ва кўп жавобли ностандарт тест жавоби куйидагича бўлади.

2	3	6	1	7	5	4
---	---	---	---	---	---	---

2. Расмда берилган юрак қисмларига мос рақамларни ёзинг аниқланг.

	Юрак қисмлари	Рақамлар
	ўнг бўлмача	
	ўнг қоринча	
	чап бўлмача	
	чап қоринча	
	аорта	
	юқориги ковак вена	
	пастки ковак вена	
	ўпка артерияси	
	ўпка венаси	

Расмли ва кўп жавобли ностандарт тест жавоби:

	Юрак қисмлари	Рақамлар
	ўнг бўлмача	8
	ўнг қоринча	9
	чап бўлмача	6
	чап қоринча	7
	аорта	1
	юқориги ковак вена	4
	пастки ковак вена	5
	ўпка артерияси	2
	ўпка венаси	3

Талабаларнинг Блум таксономияси бўйича тушунишга оид ўқув мақсадига эришилганлик даражасини назорат қилиш ва баҳолашда фойдаланиладиган ностандарт тест топшириқлари

Ўқув мақсадларининг ичида тушуниш муҳим ўрин тутди. Талабалар мазкур ўқув мақсадига эришиши учун, мавзу бўйича ўрганилаётган муаммоларнинг ечимини топиш, аҳамиятини англаш, асосий ғояни ажратиш кўрсатиши лозим бўлади [4].

Талабаларнинг ушбу ўқув мақсадига эришганлик даражасини аниқлаш, назорат қилиш ва баҳолашда улар томонидан ўқув материалидаги фикрларни умумлаштириш, асосий ғояни қайта ишлаш, мисоллар келтириш, ўз фикрини баён этиш ва уни ҳимоя қилиш талаб этилади. Юқорида кайд этилганидек, ушбу даражаларни стандарт ўқув ва тест топшириқлари воситасида аниқлаб бўлмайди, уларни фақат кўп жавобли ностандарт тест топшириқлари ёрдамида аниқлаш тавсия этилади.

1. Тўқималарни уларнинг хусусиятлари билан жуфтлиг.

1. Тўқималарни уларнинг хусусиятини билан ажратинг.				
1	Эпителий тўқима	А	хужайраларида миофибрил толачалар бўлиб, улар мускул толасининг қисқариш-ёзилиш хусусиятини таъминлайди.	
2	бириктирувчи тўқима	В	У одам организмнинг барча тўқима ва органлари ишини бошқаради.	
3	нерв тўқимаси	С	Ўзаро зич жойлашган хужайралардан иборат, бу тўқима хужайралари тез кўпайиш хусусиятига эга.	
4	мускул тўқимаси	Д	бу тўқимага суяклар, қон, лимфа, тоғай ва пайлар киради.	
Жавоб:	1-	2 -	3 -	4 -

Жавоби:

Жавоб:	1-С	2 -Д	3 - В	4 - А
--------	-----	------	-------	-------

Талабаларнинг Блум таксономияси бўйича билимларни амалда қўллаш ўқув мақсадига эришилганлик даражасини назорат қилиш ва баҳолада фойдаланиладиган ностандарт тест топшириқлари

Таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш принциплари ичида назария ва амалиёт бирлиги муҳим ўрин тутди, шуни ҳисобга олган ҳолда ўқув мақсадларидан талабаларнинг ўзлаштирган назарий билимларини амалиётга қўллаш имкониятини яратиш зарур. Бунинг учун ўқитувчи ўқув топшириқларини тузишда талабаларнинг ўзлаштирган назарий билимларини янги қўлланмаган вазиятда қўллашнинг назарда тутиши лозим. Бу топшириқларни бажариш жараёнида талабалар ўқув материални қайта ишлаши, мослаштириши, лойиҳалаши, моделлаштириши, қайта айтиб бериши талаб этилади.

Талабаларнинг ўзлаштирган назарий билимларини амалиётга қўллаш ўқув мақсадига эришиш даражасини стандарт ўқув ва тест топшириқлари воситасида аниқлаш кўзланган натижани бермайди. Шу сабабли, қуйида берилаётган кўп жавобли, жадвалли ностандарт тест топшириқларидан фойдаланиш тавсия этилади.

1. Ҳаракатли ва ҳаракатсиз бириккан суякларга мос рақамларни жадвалнинг ўнг томонига ёзинг.

1) тирсак	3) тизза	5) чакка	7) кафтусту	9) панжа
2) пешана	4) сон-чаноқ	6) пастки жағ	8) энса	10) болдир тоvon -
11) елка	12) тепа			

суякларнинг бирикиш тури	жавоб рақамлар
ҳаракатли	
ҳаракатсиз	

Жавоби:

суякларнинг бирикиш тури	жавоб рақамлар
ҳаракатли	1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11.
ҳаракатсиз	2, 5, 8, 12.

2. Қуйида берилган касалликларни меъда-ичакларнинг яллиғланиш ва юқумли касалликларга ажратинг ва мос рақамларни жадвалнинг жавоб рақамлар қисмига ёзинг.

1) гастрит; 2) қорин тифи; 3) салмонеллоз; 4) энтерит; 5) вабо; 6) дизентерия; 7) колит; 8) ботулизм; 9) вирусли гепатит.

касаллик тури	жавоб рақамлар
меъда-ичакларнинг яллиғланиш касалликлари	
меъда-ичакларнинг юқумли касалликлари	

Жавоби:

касаллик тури	жавоб рақамлар
меъда-ичакларнинг яллиғланиш касалликлари	1, 4, 7
меъда-ичакларнинг юқумли касалликлари	2, 3, 5, 6, 8, 9

Билимларни ўзлаштиришда таҳлил муҳим ўрин тутди, таҳлил ўқув мақсадига эришиш учун талабалар ахборотни ёки объектни қисмларга ажратиши, таққослаши, қисмларга ажратиши, ўзига хос

хусусиятларини ажратиб кўрсатиши, қиёслаши зарур бўлади. Мазкур ўқув мақсадига эришиш даражасини аниқлаш, назорат қилиш ва баҳолашда куйидаги кўп жавобли ностандарт тестлардан фойдаланиш тавсия этилади [5].

1. Куйида берилаган фикрларнинг қайсилари тўғри?

А. Одам бош скелетида мия қисми юз қисмига нисбатан катта.

В. Ҳайвонлар бош скелетининг юз қисми мия қисмига нисбатан яхши ривожланган.

С. Одам бош скелетининг юз қисми мия қисмига нисбатан яхши ривожланган.

Д. Мураккаб ва нозик қўл ҳаракатларни бажаришда, айниқса, қўл бош бармоғининг роли ниҳоятда катта.

Е. Мураккаб ва нозик қўл ҳаракатларни бажаришда, айниқса, қўл кўрсаткич бармоқнинг роли ниҳоятда катта.

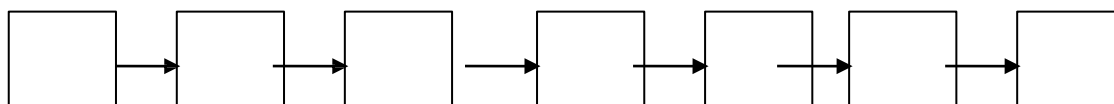
Ғ. Одамнинг тик юриши унинг чанок суяклари ва чанок бўшлиғининг катталашувига сабаб бўлган.

Г. Ҳайвонларнинг орқа оёқ суяклари одамнинг оёқларига нисбатан кучли ривожланган бўлишига олиб келди.

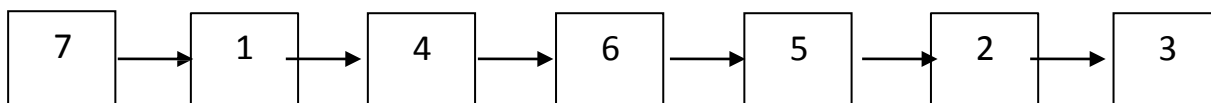
Жавоб: А, В, Д, Ғ.

2. Катта қон айланиш доирасида қон қандай органлар орқали ўтиш кетма - кетлигини ифодалаган ҳолда тегишли рақамларни каттакларга ёзинг.

1) аорта қон томири; 2) юқори ва пастки ковак веналар; 3) ўнг бўлмача; 4) йирик, ўрта ва майда артерия томирлари; 5) веналар; 6) тўқима ва органлар; 7) юракнинг чап қоринчаси;

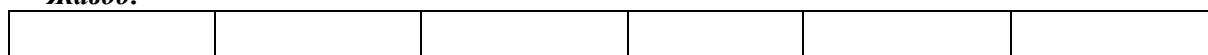
Жавоби

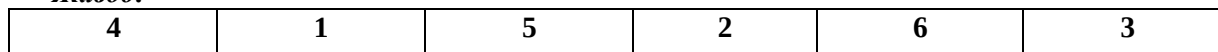
3. Кичик қон айланиш доирасида қон қандай органлар орқали ўтишини схемада ифодаланг.

1) ўпка артерияси; 2) ўпка алвеолалари; 3) юракнинг чап бўлмачаси; 4) юракнинг ўнг қоринчаси; 5) ўнг ва чап ўпка артериялари; 6) 4 та ўпка веналари;

Жавоб:

Жавоб:

Хулоса қилиб айтганда, куйидаги асосий фикрларни таъкидлаш мумкин:

1. Талабалар билимлари сифатини баҳолаш амалиётига ўқув мақсадлари таксономиясига асосланган ностандарт тестларни жорий этиш янада самарали ва объектив баҳолаш воситаларини яратиш имкониятига ега.

2. Таълим мақсадлари таксономиясидан фойдаланиш тест топшириқларининг мақсад ва вазибаларини аниқроқ аниқлашга имкон беради, бу еса талабаларнинг билим ва кўникмаларини аниқроқ баҳолашга ёрдам беради.

3. Ностандарт тестларнинг жорий этилиши талабаларнинг ижодий тафаккурини ривожлантиришни рағбатлантириши ва уларнинг танқидий тафаккурини шакллантиришга ҳисса қўшиши мумкин.

Адабиётлар:

- Блум Б. С., Галлихер Дж. С., Форд У. Г. Таксономия образовательных целей: книга 1. Когнитивная область. - М.: Просвещение, 1984.
- Андерсон Л. В. и др. Таксономия образовательных целей: книга 2. Аффективная область. -

Нью-Йорк: Longman, 2001.

3. Старшая школа: Новые технологии оценки знаний / под ред. В.П. Беспалько. - М.: Просвещение, 2004.

4. Голубева Н.В., Скаткина М.С. Нестандартные формы контроля знаний. - М.: Педагогическое общество России, 2008.

5. Усманова Г. Ш., Садыкова М. М. Психолого-педагогические основы квалиметрической оценки результатов обучения: учебное пособие. - Ташкент: Юлдузи, 2019.